

А. В. Делечук, аспірант

Київський університет права НАН України

Кафедра кримінального права та процесу

вул. Доброхотова, 7А, Київ, 03142, Україна

e-mail: makarij1994@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0003-8212-1569>

РЕЛЕВАНТНІСТЬ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У МИТНІЙ СФЕРІ

Стаття присвячена розгляду іноземного досвіду у питанні протидії явищу корупції як загалом, так і кримінальним правопорушенням у митній сфері зокрема. У публікації наводяться дані про організацію протидії корупції, в тому числі у митній сфері, у країнах Європейського співтовариства, як тих, що мають сталий розвиток антикорупційних заходів (Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія), так і в державах, які в межах політичного об'єднання Європейської спільноти адаптують своє правове поле та здійснюють інтенсивну діяльність щодо зниження корупційних ризиків та негативного впливу корупції як такої на порядок суспільних відносин (Румунія, країни Балтії). Окремо присвячено увагу скандинавським тенденціям у протидії корупції, а також констатовано доречним азійський досвід (Сінгапур та Південна Корея), який відображає реальність кардинальних змін та кримінологічні можливості зниження показників корупції. Водночас висловлено думку про те, що іноземний досвід є корисним за умови його релевантності, тобто адекватності умовам, в які він імплементуватиметься. Окрім того, йдеться про те, що в сучасному світі досягнення технологічного прогресу також можуть бути вагомим аргументом протидії корупції. Міжнародна спільнота ефективно експериментує із штучним інтелектом.

Ключові слова: корупція, митні послуги, релевантність, іноземний досвід, транспарентність, штучний інтелект.

Постановка проблеми. Питання протидії злочинності у будь-якій сфері суспільних відносин є центральним для кримінології. Враховуючи невідворотність, однак при цьому ж, об'єктивний характер вчинення злочинів, очевидно, що превентивні заходи спрямовуються на зниження їх рівня в тій галузі, яка зазнає найбільш деструктивного впливу в результаті злочинної діяльності. Так само очевидно, що явище корупції для сучасного державного і суспільного життя завдає руйнівного впливу і має загрозову статистику та структуру. Такий стан речей є не лише «сороміцьким» та не авторитетним, але й завдає реальної та відчутної матеріальної шкоди, надто якщо йдеться про корупцію в державних органах й зокрема в митних органах держави, що є «воротами» до європейського співтовариства і не лише в буквальному географічному значенні.

Одним із методів ефективної протидії корупції, в тому числі в митній сфері, є вивчення зарубіжного досвіду. Водночас він містить і певні ризики, оскільки

потребує адекватної імплементації у вітчизняний простір, що, в свою чергу, обумовлює визначення його релеватності, тобто співставлення відповідності умов застосування конкретних механізмів протидії в іноземній системі права основам вітчизняного правового поля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема корупції як об'єкт кримінологічних досліджень та протидії становить науковий інтерес таких вітчизняних вчених: О. Ю. Бусол, В. О. Глушкова, В. В. Голіни, І. М. Даньшина, О. М. Джужі, С. В. Дрьомова, Д. Г. Заброди, А. П. Закалюка, О. Г. Кальмана, О. М. Костенка, М. І. Мельника, М. І. Хавронюка, В. І. Шакуна та ін.

Про корупцію у митній сфері йдеться у наукових роботах Т. М. Балицького, О. Добровольського, Л. М. Івашової, М. Ф. Івашова, Н. О. Коваль, Е. А. Павленко, Р. І. Тарасенко, В. В. Тильчик.

Незалежно від сфери, ураженої корупцією, яку вивчають науковці, традиційно констатують важливість запозичення досвіду зарубіжних країн як серед тих, що мають низькі, так і тих, яким притаманні високі показники протидії цьому ганебному явищу.

При цьому, слід вказати що, використовуючи дедуктивний метод пізнання, належить проаналізувати світові та іноземні здобутки вивчення корупції як явища без відносно до конкретної сфери її прояву, й після того звернутися до деталізації особливостей галузевих корупційних уражень, тобто розглядати дослідження митної корупції та загалом явища корупції у співвідношенні як частина і ціле.

Мета статті. Наведеним обумовлена мета дослідження, що полягатиме як в описі існуючих моделей ефективної протидії корупції в митних органах інших держав, так і в прогнозуванні їх здатності бути якісно імплементаваними із досягненням позитивних результатів у зниженні рівня корупції на українській митниці.

Виклад основного матеріалу. Варто розпочати з ключових міжнародних нормативних векторів у сфері протидії корупції будь-якого виду, якою є Конвенція Організації Об'єднаних Націй (далі - ООН) проти корупції, прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 р. [1]. Так, відповідно до положень Конвенції передбачається для держав-учасниць впровадження у національне законодавство таких напрямів з протидії корупції, як: створення спеціального органу (органів), діяльність якого спрямована на запобігання і протидію корупції, активну участь громадськості у сфері запобігання корупції, створення кодексів поведінки службовців, зміцнення незалежності судової влади, закріплення кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення [1].

Слід зауважити, що наведені рекомендації є універсального характеру, адресовані всім державам-учасницям, незалежно від національних особливостей, і більше того, реалізовані, в тому числі й в національному правовому просторі. Водночас їх результативність є принципово відмінною, що є свідченням необхідності з'ясування більш детальних механізмів практичного втілення антикорупційних заходів, ніж просто фактична наявність окремих інституцій.

На підставі нормативних положень та світового практичного досвіду виокремлюють чотири моделі сприйняття корупції: азіатська, африканська, латиноамериканська, європейська [2].

Для азійської моделі характерно ставлення суспільства до корупції як до звичного явища, зумовленого культурними традиціями і економічною необхідністю, прийнятого для всієї структури державного управління і всіх верств населення. В рамках даної моделі корупція не сприймається як явище протизаконне і найчастіше розцінюється як атрибут функціонування держави.

Африканська модель відрізняється тим, що тут превалює клановий підхід, при якому влада концентрується в групі основних економічних кланів, які домовляються між собою про розподіл сфер впливу і контролю і потім, шляхом застосування політичних заходів і засобів, утримують ці сфери і забезпечують надійність їх існування і функціонування.

Для латиноамериканської моделі важливим є визначення найбільш сильних і впливових тіньових секторів економіки, а також кримінальних авторитетів. При цьому названі два нелегальних вектора знаходяться в стані постійного суперництва і конкуренції не між собою, а між державним сектором економіки і легальними політичними силами.

Європейська модель характеризується відносно невисоким рівнем корупції при майже повній відсутності низової корупції. Низький рівень корупції підтримується комплексом заходів - інституційних, організаційних, правових поряд з ефективною дією традиції, культури і інститутів громадянського суспільства. Слід підкреслити, що країни, в яких реалізується ця модель, проходять, як правило, етап історичного розвитку, що характеризується досить високим рівнем корупції [2].

Від узагальнених моделей і класифікації варто перейти та розглянути конкретні приклади протидії корупції, особливості заходів якої, звісно, залежать від світового регіону.

Так, Європейський досвід варто продемонструвати на прикладі Німеччини, де в основу боротьби з корупцією покладено завдання знищення матеріальної, насамперед, фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається двома шляхами: конфіскаційним (конфіскація майна) і створенням належної правової бази для унеможливлення «відмивання» «брудних» грошей [3, с. 119].

Національне законодавство Великої Британії у сфері боротьби з корупцією є досить розгалуженим, воно скасовує парламентський імунітет від відповідальності за діяння, що містять ознаки корупційних. Особливістю є те, що у британському праві корупція визначена досить вузько: це хабарництво або отримання винагороди чи іншого доходу в обмін на сприятливе рішення [4, с. 43; 5].

У Франції свій досвід боротьби з корупцією. У 1993 р. тут створено Центральну службу з боротьби з корупцією. На неї покладено такі важливі функції, як централізація інформації, необхідної для попередження (виявлення) фактів активної та пасивної корупції, а також надання допомоги судово-слідчим органам у випадках їх звернень. Центральна служба інформує Прокурора республіки щодо проведення розслідування [5].

Ефективною є система організаційних і правових механізмів боротьби з корупцією в Італії, де у вирішенні цієї проблеми тісно взаємодіють громадські організації та державні установи. Парламент країни заснував спеціальну Генеральну Раду з боротьби з організованою злочинністю. Поряд з Генеральною

Радою засновані окружні управління з боротьби з організованою злочинністю та мафією і окремо – Державне управління з боротьби з мафією. Італія є однією з небагатьох країн, яка відмовляється визнавати необхідність розслідування в розслідуванні. Усі ці заходи є досить ефективними в механізмі протидії корупції Італії. Приклад тому – суд над багатьма вищими посадовими особами Італії, зокрема, колишніми прем'єр-міністрами Андреотті, Краксі, Берлусконі [5; 6, с. 112].

Система протидії корупції у Нідерландах включає такі процедурні та інституціональні заходи, як:

- постійна звітність та гласність у питаннях виявлення корупції і обговорення наслідків, в тому числі, у сфері надання публічних послуг, – покарання за корупційні дії. Щорічно міністр внутрішніх справ доповідає парламенту про виявлені факти корупції та вжиті заходи щодо покарання осіб, причетних до корупції, в тому числі, у сфері надання публічних послуг. Усі матеріали, пов'язані з корупційними діями, якщо вони не торкаються системи національної безпеки, в обов'язковому порядку стають доступними для громадськості

- створення системи прав і обов'язків посадових осіб із визначенням міри відповідальності за порушення посадової етики та корупційні прояви. Ця система визначає також правила поведінки з виправлення допущених порушень, в тому числі, у сфері надання публічних послуг;

- основною мірою покарання за корупційну дію є заборона працювати в державних органах [7].

Досить активно намагаються боротися з корупцією уряди країн Балтії, створивши для цього 16 структур, в тому числі, правоохоронних. Водночас успіхи не є швидкими й зокрема Латвія має рекомендацію від Європейського Парламенту про необхідність активізації боротьби в цій країні з корупцією та організованою злочинністю, особливо на кордоні [5].

Найагресивнішою антикорупційною політикою в Європейському Союзі характеризується Румунія. Ще у 2002 р. було створено Національний антикорупційний директорат Румунії (далі – НАДР) за моделлю Італії, покликаний викривати й розслідувати корупційні правопорушення. До складу НАДР входять прокурори, поліцейські, спеціалісти у регіонах; особи відділу технічно-оперативного забезпечення. Створено - Національний антикорупційний директорат Румунії, що є правоохоронним органом. Також чинне законодавство Румунії передбачає можливість перевірки спадку, залишеного особою, яка підозрювалась у вчиненні корупційних правопорушень, однак не може бути притягнута до відповідальності через її смерть. Незважаючи на те, що спадкоємці нібито є законними набувачами активів, вони не можуть перешкоджати проведенню розслідування та перевірки джерел походження статків. У разі доведення шахрайського, корупційного походження майна та коштів, воно підлягає конфіскації за загальним правилом. Для вибіркової поточної перевірки державних службовців, співробітників правоохоронних органів на корупційну вразливість допускається «тестова перевірка на доброчесність» (провокація).

Такий захід проводиться на підставі ордера прокурора, його метою є оцінка (моніторинг) ризиків. Групи виконавців діють під прикриттям [3, с. 120; 8].

Викладене дає підстави з очевидністю зазначити, що відносно молодий учасник ЄС, для виправдовування отриманої довіри щодо можливості бути повноправним членом співтовариства, вживає різкі, проте і не менш дієві заходи щодо протидії корупції аби відповідати високому статусу держав-учасниць.

Так само доволі радикальну стратегію протидії корупції обрала Грузія. Вочевидь, головною метою цих заходів була необхідність докорінно покращити інвестиційний клімат в країні, досягти бурхливого розвитку приватного сектора. Логіка цього підходу передбачала скорочення державного апарату, максимальне роздержавлення власності, реформи податкової та митної систем, створення вільних економічних зон [5; 9, с. 105]. Уряд Грузії вважає, що шлях боротьби з корупцією способом жорсткого покарання винуватих неефективний [5; 10, с. 172].

Кардинальні методи притаманні і для Азійського регіону, особливо там, де відбулася зміна державного устрою.

Зокрема, у Сінгапурі протидія корупції передбачала систему заходів, серед яких можна виокремити два етапи. Перший стосувався зміни законодавства – прийняття Акту про запобігання корупції з чітким переліком корупційних діянь і встановленням відповідальності за їх учинення, а також створення спеціального органу з протидії корупції – Бюро з розслідування випадків корупції з розширеними повноваженнями [3, с. 119; 11, с. 235].

Другий етап полягав у підвищенні якості підбору кадрового державного апарату. Реалізація таких заходів була також пов'язана із застосуванням жорстких, репресивних методів у сфері боротьби з корупцією, що мало прояв у численних звільненнях працівників митниці та інших державних служб. До того ж запровадження елементів електронного урядування дало змогу забезпечити функціонування органів влади в режимі реального часу та зробило максимально простим і доступним щоденне спілкування з громадянами, юридичними особами, організаціями [3, с. 119].

Яскравим прикладом «культури прозорості» є Південна Корея. А саме, з 1999 р. в Сеулі діє програма «OPEN» – система контролю за розглядом заяв громадянами чиновників міської адміністрації, яка викликала справжню сенсацію серед національних антикорупційних програм. Програма є показником реалізованої політичної волі на боротьбу з корупцією. Вільний доступ до інформації про стан речей виключає необхідність особистих контактів з урядовцями або пропозиції їм хабарів з метою прискорити завершення процесу ухвалення рішення [3, с. 120; 12].

Найбільш «благополучні» за рівнем корупції країни не залишають це питання на призволяще попри досягнення відносного балансу.

Важливим кроком в антикорупційній діяльності Японії вважають прийняття у 2001 р. Закону «Про розкриття інформації», положення якого гарантують громадянам держави доступ до офіційної інформації, яку зберігають в органах влади. Передбачено можливість вимоги розкриття інформації, адресованої Раді з контролю за розкриттям інформації у разі обмеження доступу до певного її виду. В Японії існує у відкритому доступі реєстр осіб, яким висунуто обвинувачення

в корупції або які причетні до організованої злочинності, що надає можливість громадянськості здійснювати контроль за притягнення винних до відповідальності [3, с. 121; 11, с. 234].

В Ізраїлі антикорупційна атмосфера забезпечується системою «певного дублювання моніторингу» за можливими корупційними діями. Він здійснюється урядовими організаціями і спеціальними підрозділами поліції, відомством Державного контролера, що володіє незалежністю від міністерств і державних відомств, і громадськими організаціями типу «Відомства за чистоту уряду». Ці організації досліджують можливі корупційні точки, а у разі їх виявлення інформують органи розслідування. В Ізраїлі через значні соціальні пільги для урядовців та їхнє безжальне покарання при виявленні корупції низова корупція практично відсутня [3, с. 121].

У Новій Зеландії антикорупційною стратегією є гнучке корпоративне управління і управління персоналом. В цій країні майже немає таких понять, як «кадровий ліміт» або «реєстр посад». Немає ніяких обмежень в оплаті праці. Розмір заробітної праці встановлюється на основі принципу компетенції і у відповідності з кінцевим результатом роботи. Фінансування державного органу, включаючи його заробітні плати залежить від його конкретних цілей. Рівень заробітної плати держслужбовців, в тому числі, у сфері надання публічних послуг, вищий, ніж в приватному секторі. Поряд з високими заробітними платами в цій країні дозволяється державним службовцям за відсутністю конфлікту інтересів та за згодою керівника займатися підприємницькою діяльністю [13].

З точки зору іноземних прикладів особливий інтерес становить досвід Скандинавських країн. Найменш корумпованою країною на сьогодні, в тому числі, у сфері надання публічних послуг, залишається Данія, завдяки своїм успішно діючим антикорупційним законодавством та ініціативам. Так, наприклад, усі великі організації стали притримуватися політики «абсолютної нетерпимості», тобто неприйнятність хабарництва у межах власних організацій або процесу співпраці із зовнішніми партнерами. Крім того, в Данії існують етичні кодекси або кодекси честі чиновників, спеціальні контрольно-наглядові органи, висока громадянська ініціатива, забезпечення гласності та відкритості на рівні правління. Потрібно зазначити, що в Данії державні службовці мають високу ступінь соціального захисту. Вони, як і всі громадяни країни, забезпечуються безплатною медициною та освітою, соціальними гарантіями [7].

Для фінського законодавства не є характерним використання терміну «боротьба» щодо вчинення певного виду злочину. В основному такі злочини попереджуються та застерігаються у відповідному правовому акті. В антикорупційній політиці Фінляндії, характерні такі фактори:

- політична, фінансова і кадрова незалежність системи правосуддя;
- незалежні засоби масової інформації;
- відкритість процесу прийняття рішення посадовими особами;
- мінімізація втручання держави в сектор економіки;
- ефективна організація адміністративної системи (компактність, мала ступінь бюрократії, відсутність кастовості, клановості і т.д.);
- адекватна система внутрішнього і зовнішнього контролю за діями посадових

осіб, широкі повноваження у цій області у канцлера юстиції, парламентського уповноваженого з прав людини, парламенту;

– достойний рівень заробітної плати посадових осіб, наявність «соціального пакету» (пенсійне забезпечення, вихідної допомоги), розмір якого встановлюється за вислугою років;

– морально-психологічне налаштування суспільства і всього корпусу посадових осіб на несприйняття корупції.

Основні антикорупційні принципи фінської держави – прозорість процесу здійснення владних повноважень, забезпечення законності у державній адміністрації, відповідальність і добропорядність посадових осіб та службовців. Державна політика профілактики і запобіганню корупції, в тому числі, у сфері надання публічних послуг, міститься в загальнонаціональній Програмі по боротьбі з правопорушеннями в економічній сфері (1996 р.) [7].

Таким чином, простежується спільна риса антикорупційних заходів у країнах, які активно протидіють корупції, долаючи наразі її негативні наслідки, і ті, що вже збалансували її рівень. А саме, йдеться про відкритість і гласність у діяльності державних органів, які реалізують владні повноваження в різних сферах життєдіяльності суспільства. Тому, підсумовуючи, слід наголосити, що транспарентність як метод протидії корупції є дієвим та ефективним.

Враховуючи це, і за неможливості залишатися байдужими до проблем корупції на митницях в державах східної Європи, однак з якими ведеться активна ділова й торгова співпраця, Генеральною дирекцією XXI Європейської комісії по митах і податках у 2001 році був підготовлений спеціальний документ «Стратегія, що здійснюється країнами Центральної та Східної Європи напередодні вступу до ЄС щодо мит та податків». У цьому документі сформульовані напрями дій, яких повинні дотримуватися митні адміністрації країн-кандидатів у члени ЄС, щоб відповідати його митній, торговій та економічній політиці. Здатність до реалізації даної політики повинна бути настільки ж ефективною, як і у членів Союзу [14, с. 107].

Стратегією сформовано вимоги, які рекомендовано виконати митним службам країн Центральної та Східної Європи. Аналогом для таких вимог слугували вже імплементовані положення здійснення митної справи країнами-членами ЄС. Для митних органів країн були пред'явлені такі вимоги:

- ясно і точно уявити обсяг відповідальності і службових прав;
- створити необхідну законодавчу базу, а також раціональну та стабільну організаційну структуру, засновану на сучасних методах управління;
- підібрати висококваліфіковані митні кадри і впровадити в їхньому середовищі відповідні етичні правила;
- налагодити ефективний митний контроль;
- сформувати відповідну сучасним вимогам інфраструктуру (комп'ютерні системи, технічне оснащення, митні лабораторії).

Також, у 2014 році Європейською комісією презентовано Багаторічний стратегічний план – Електронна митниця (Е-митниця). Цей документ є інструментом управління і планування розвитку співробітництва між державами-членами ЄС. Проект Е-митниця дозволяє забезпечити ефективне та послідовне управління ІТ-проектів, визначати стратегічні критерії та етапи їх впровадження [14, с. 108].

Таким чином, поряд із транспарентністю антикорупційних процесів сучасним способом є також досягнення технологічного прогресу: електронний формат митних процедур та застосування технологій штучного інтелекту при здійсненні митного контролю.

Позитивний досвід багатьох країн Європи свідчить, що штучний інтелект сприяє ефективному, безпечному та надійному здійсненню митного контролю.

Автоматизація управління митницею хоча і має давню історію, але протягом довгого часу стосувалася у більшій мірі розвинених країн. Сьогодні, незважаючи на технологічні відмінності, усі митні адміністрації автоматизували деякі, якщо не всі, свої процедури. При вирішенні багатьох митних питань штучний інтелект є незамінним та більш того, досить розвиненим (наприклад, при розпізнаванні зображень, скануванні товарів, звірки документів, поданих митниці тощо).

Всесвітня митна організація (WCO, платформа BACUDA (BAnd of CUstoms Data Analysts)) розробила серію досліджень щодо використання штучного інтелекту для виявлення митного шахрайства, онлайн-збору даних про ціни, прогнозування митних доходів та візуалізацію даних [15, с. 80].

Попри позитивні аспекти використання штучного інтелекту у митній справі, серед країн, які активно використовують штучний інтелект на митниці, неодноразово зверталася увага на можливу упередженість штучного інтелекту з огляду на те, що дані, які аналізуватимуться, не завжди можуть бути зібрані правильно. Крім того, через корупційні схеми може бути здійснено вплив на внесення даних, які використовуватиме та опрацьовуватиме штучний інтелект при виборі методів та особливостей митного контролю. Тому, зрозуміло, що певний простір для прийняття рішення та виявлення ініціативи все таки повинен належати працівникам митниці.

В наукових джерелах висловлюється думка про те, що активне впровадження технологій штучного інтелекту в роботу митниці однозначно дасть можливість зробити митні процедури більш прозорими та сприятиме неухильній реалізації принципів законності та рівності усіх перед законом [14, с. 106].

На сучасному етапі у вітчизняній митній сфері в апараті Державної митної служби України (далі - Держмитслужба) функціонує Відділ з питань запобігання та протидії корупції – окремий уповноважений підрозділ, що підпорядковується безпосередньо Голові Держмитслужби та виконує свої функції відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» і Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції, затвердженого наказом Національного агентства з питань запобігання корупції № 277/21 від 27.05.2021 р. [16].

Для успішного запобігання та протидії корупції в Держмитслужбі забезпечено функціонування внутрішніх каналів повідомлень про корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення з боку працівників митних органів, що забезпечують викривачам анонімність та перевірку їх повідомлень безпосередньо уповноваженими особами. Найсучаснішим способом подання повідомлення про корупційні правопорушення в Держмитслужбі наразі є розроблені спільно із міжнародними партнерами з програми EU4PFM та розміщені в пунктах пропуску, підрозділах митного оформлення плакати з QR-кодами, за якими викривач отримує доступ до форми для заповнення повідомлення [17]. Для

заохочення викривачів та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» Наказом Держмитслужби № 243 від 07.04.2021 р. затверджено Положення щодо впровадження в Держмитслужбі та її територіальних органах механізмів такого заохочення [18].

Досить важливим кроком у запобіганні та протидії корупції є дотримання Правил етичної поведінки працівників Державної митної служби України. З цією метою наказом Держмитслужби № 668 від 02.09.2021 р. було затверджено Кодекс та Правила етичної поведінки працівників Державної митної служби України з метою визначення доброчесності як основного принципу та стандарту поведінки працівників Держмитслужби, якими вони мають керуватися під час виконання посадових обов'язків та в інших, передбачених цим Кодексом випадках [19].

Висновки і пропозиції. Загальносвітова тенденція політики в галузі митної справи - це інтегрування різних країн світу в політичні та економічні союзи та організація і тенденція глобалізації процесів виробництва, торгівлі та фінансово-економічних процесів. За таких обставин, прозорість вчинення митних процедур та організація прогнозованих механізмів митної політики – є ключовим добросовісного співробітництва та авторитетної участі у світовій спільноті. Крім того, що політика транспарентності у сфері протидії корупції, в тому числі, у митній галузі виявилася, за досвідом зарубіжних країн, ефективною. Отже, вивчення іноземного досвіду є особливо важливим як з точки зору прикладів вітчизняного реформування, так і з огляду на потребу взаємодіяти з різними національними митними системами. Водночас релевантність, тобто відповідність або ж адекватність іноземного досвіду є вагомим аргументом для ефективного запровадження досвіду інших держав, оскільки найдосконаліша модель – це статична категорія, яка потребує механізму її запровадження та імплементації в національну систему. Виключно національні механізми втілення моделі можуть бути мірилом вагомості і доречності іноземного досвіду.

Поряд із транспарентністю доречним є і залучення до національної системи програм штучного інтелекту, що також проявила себе ефективною для запобігання корупційним ризикам на митниці.

За таких обставин очевидними є перспективи подальших досліджень в цій царині, оскільки пропозиції механізмів імплементації міжнародного досвіду можуть мати невичерпний характер і потребують наукового творчого потенціалу.

Список використаної літератури

1. Проти корупції: Конвенція ООН від 31 жовтня 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення 08.09.2024).
2. Кримінологічна характеристика та запобігання корупційній злочинності. Мультимедійний навчальний посібник. Кафедра кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/prevention_of_corruption/info/lec4.ml (дата звернення 08.09.2024).
3. Ростовська К. Міжнародний досвід формування та реалізації антикорупційної політики в інших державах. Актуальні проблеми правознавства. 2017. Вип. 4 (12). С. 118-122.
4. Ільєнок Т. В. Зарубіжний досвід адміністративно-правової протидії корупції.

- Юридична наука. 2012. № 12. С.42-52.
5. Швидкий Я. Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2020. Вип. (1(7)). С. 219-227. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/expert/7/17.pdf> (дата звернення 15.09.2024).
 6. Чемерис І. В. Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління. Стратегічні пріоритети. 2009. № 3 (12). С. 110-118.
 7. Царевич О. Зарубіжний досвід запобігання корупційних ризиків у сфері надання публічних послуг. Law. State. Technology. 2022. Вип. 3. С. 41-46. URL: <https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/lst/article/view/245/216> (дата звернення 15.09.2024).
 8. Ахтирська Н. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної антикорупційної політики: огляд законодавства Румунії. Віче. 2015. Вип. 18. С. 2-5. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/4910/>. (дата звернення 20.09.2024).
 9. Халковський О. М. Досвід протидії корупції у зарубіжних країнах. Економіка та держава. 2011. Вип. № 3. С. 104-106.
 10. Коруля І. В. Зарубіжний досвід у сфері протидії корупції та можливість його використання в Україні. Порівняльно-аналітичне право. 2014. Вип. № 1. С. 170-173.
 11. Трепак В. М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2015. Вип. № 2 (10). С. 233-246.
 12. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. Всеукраїнська громадська організація «Успішна Україна»: веб-сайт. URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>. (дата звернення 20.09.2024).
 13. Henderson, J., Cave S., Petrie M. National Integrity System: Country Study Report. 2003. New Zealand. URL: www.archive.transparency.org (дата звернення 20.09.2024).
 14. Квеліашвілі М. Стратегії як основний механізм управління змінами при здійсненні митної справи: зарубіжний досвід. Інвестиції: практика та досвід. 2016. Вип. № 6. С. 104-109.
 15. Івашова Л. М. Шляхи адаптації нормативно-правового забезпечення стратегічного управління митною діяльністю в Україні до світових стандартів. Зб. наук. пр. Херсонського державного технічного університету. Серія: Державне управління. 2013. Вип. № 2. С. 74-82.
 16. Про затвердження Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 27.05.2021 р. № 277/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0914-21#Text>. (дата звернення 28.09.2024).
 17. Порядок організації в Держмитслужбі та її територіальних органах роботи з повідомленнями про корупцію, внесеними викривачами: Наказ Держмитслужби від 04.06.2021 р. № 415. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення 28.09.2024).
 18. Про затвердження Положення щодо впровадження в Держмитслужбі та її територіальних органах механізмів заохочення викривачів та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»: Наказ Держмитслужби від 07.04.2021 р. № 243. URL: <https://customs.gov.ua/>. (дата звернення 28.09.2024).
 19. Про затвердження Кодексу та Правил етичної поведінки працівників Державної митної служби України: Наказ Держмитслужби від 02.09.2021 р. № 668. URL: <https://customs.gov.ua/zapobigannia-proiavam-koruptsiyi>. (дата звернення 28.09.2024).

References

1. Against corruption: UN Convention of October 31, 2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text [in Ukrainian].
2. Criminological characteristics and prevention of corruption crime. Multimedia study guide. Department of Criminology and Criminal Enforcement Law of the National Academy of Internal Affairs. URL: https://arm.naiiu.kiev.ua/books/prevention_of_corruption/info/lec4.ml [in Ukrainian].
3. Rostovska K. (2017). International experience of formation and implementation of anti-

- corruption policy in other countries. Aktualni problemy pravoznavstva. Vyp. 4 (12). S. 118-122 [in Ukrainian].
4. Ilienok T. V. (2012). Foreign experience of administrative and legal counteraction to corruption. Yurydychna nauka. № 12. S. 42-52 [in Ukrainian].
 5. Shvydkyi Ya. Iu. (2020). Foreign experience of combating corruption and the possibility of its implementation in Ukraine. Expert: paradigms of legal sciences and public administration. Vyp. 1(7). S. 219-227. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/expert/7/17.pdf> [in Ukrainian].
 6. Chemerys I. V. (2009). Foreign experience of combating corruption in the public administration system. Stratehichni priorityty. № 3 (12). S. 110-118 [in Ukrainian].
 7. Tsarevych O. (2022). Zarubizhnyi dosvid zapobihannia koruptsiinykh ryzykiv u sferi nadання publichnykh posluh. Law. State. Technology. Vyp. 3. S. 41-46. URL: <https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/lst/article/view/245/216> [in Ukrainian].
 8. Akhtyrskaya N. (2015). International experience of combating corruption as a vector for the formation of national anti-corruption policy: a review of Romanian legislation. Viche. Vyp. 18. S. 2-5. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/4910/> [in Ukrainian].
 9. Khalkovskiy O. M. (2011). Experience of combating corruption in foreign countries. Ekonomika ta derzhava. Vyp. № 3. S. 104-106 [in Ukrainian].
 10. Korulia I. V. (2014). Foreign experience in the field of anti-corruption and the possibility of its use in Ukraine. Porivnialno-analitychne pravo. Vyp. № 1. S. 170-173 [in Ukrainian].
 11. Trepak V. M. (2015). International experience of introducing a system of anti-corruption measures. Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav. Vyp. № 2 (10). S. 233-246 [in Ukrainian].
 12. Chepeliuk V. Experience of foreign countries in the fight against corruption. All-Ukrainian public organization «Successful Ukraine» veb-sait. URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html> [in Ukrainian].
 13. Henderson, J., Cave S., Petrie M. (2003) National Integrity System: Country Study Report. New Zealand. URL: www.archive.transparency.org.
 14. Kveliashvili M. (2016). Strategies as the main mechanism of change management in the implementation of customs affairs: foreign experience. Investytzii: praktyka ta dosvid. Vyp. № 6. S. 104-109 [in Ukrainian].
 15. Ivashova L. M. (2013). The way of adaptation of regulatory and legal provision of strategic management of the customs agency in Ukraine to world standards. Coll. of science Ave. of Kherson State Technical University. Series: State Administration. Vyp. № 2. S. 74-82 [in Ukrainian].
 16. On the approval of the Standard Regulation on the authorized unit (authorized person) for the prevention and detection of corruption: Order of the National Agency for the Prevention of Corruption dated May 27, 2021 No. 277/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0914-21#Text> [in Ukrainian].
 17. Organizational procedure in the State Customs Service and its territorial bodies for dealing with corruption reports submitted by whistleblowers: Order of the State Customs Service No. 415 dated 04.06.2021. URL: <https://customs.gov.ua/> [in Ukrainian].
 18. On the approval of the Regulation on the implementation in the State Customs Service and its territorial bodies of mechanisms for encouraging whistleblowers and forming a culture of reporting possible facts of corruption or corruption-related offenses, other violations of the Law of Ukraine «On Prevention of Corruption»: Order of the State Customs Service dated 04/07/2021 No. 243. URL: <https://customs.gov.ua/> [in Ukrainian].
 19. On the approval of the Code and Rules of Ethical Conduct of Employees of the State Customs Service of Ukraine: Order of the State Customs Service dated September 2, 2021 No. 668. URL: <https://customs.gov.ua/zapobigannia-proiavam-koruptsiyi> [in Ukrainian].

Стаття надійшла 18.10.2024 р.

A. V. Delechuk, Postgraduate Student

Kyiv University of Law of the National Academy of Sciences of Ukraine

the Department of Criminal Law and Procedure

7A Dobrokhotova St, Kyiv, 03142, Ukraine

e-mail: makarij1994@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0003-8212-1569>

RELEVANCE OF FOREIGN EXPERIENCE IN COMBATING CRIMINAL OFFENSES IN THE CUSTOMS SECTOR

Summary

The article is devoted to consideration of the foreign experience in combating corruption both in general and criminal offenses in the customs sector, in particular. Since the deductive method of scientific cognition is chosen, the publication outlines the criminological experience of combating corruption inherent in each legal system as a whole, with further specification of anti-corruption measures specifically in relation to provision of customs services.

The publication provides data on organization of anti-corruption, including in the customs sector, in the countries of the European Community, both those, which have a sustainable development of anti-corruption measures (Germany, France, UK and Italy) and in the states, which are adapting their legal framework within the political association of the European Community and are intensively working to reduce corruption risks and the negative impact of corruption as such on the order of public relations (Romania and the Baltic states). Special attention is paid to the Scandinavian trends in combating corruption, and the article notes that the Asian experience (Singapore and South Korea) is relevant, reflecting the reality of fundamental changes and criminological possibilities for reducing corruption figures. At the same time, the author suggests that foreign experience is useful provided that it is relevant, i.e., adequate to the conditions, in which it will be implemented. The author concludes that a globally effective method of combating corruption in any public sphere is transparency, i.e. transparency of the state policy on organization of administrative service delivery by public authorities. In other words, it refers to the state of transparency in the exercise of power. In particular, the actual implementation of this concept implies publicity and openness in the personnel policy in selection of customs officials, publicity of information on anti-corruption investigations, making public of property data, etc. Along with this, development of the codes of ethics and a corresponding corporate “zero tolerance” for corruption is also important.

In addition, the study states that the international community is effectively using technological advances in anti-corruption measures. Specifically, it refers to the electronic format of most customs services. In author’s opinion, artificial intelligence, which, despite the available shortcomings in its work, is capable to objectify bureaucratic processes in the customs authorities, can also provide qualitative results in combating corruption in the customs sector.

Keywords: corruption, customs services, relevance, foreign experience, transparency, artificial intelligence.